

## **ВИСНОВОК**

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення  
результатів дисертації Коркоса Ярослава Олександровича  
на тему «Психосемантика критичності буденної свідомості студентів в  
епоху постправди», поданої на здобуття ступеня доктора філософії  
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки  
за спеціальністю 053 Психологія**

**Актуальність теми дослідження.** У розмаїтті інформаційних потоків, що несе епоха постправди, зростає значущість розуміння та аналізу інформації, яка надходить до молодого покоління. Епоха постправди є періодом, коли факти менше впливають на формування суспільної думки, ніж емоції та особисті переконання, створює виклик для молоді у розрізі формування критичного мислення.

Аналізуючи становлення критичності свідомості студентів, особливо в контексті медіаграмотності, дослідження психосемантики стає ключовим елементом в забезпеченні якісного розвитку суспільства. Нові вимоги до здатності молоді відстоювати свої погляди та аналізувати інформацію в умовах глобальних викликів, таких як інформаційна дезінформація та маніпуляція, вимагають глибокого розуміння механізмів формування критичного мислення.

Зазначене дослідження, яке фокусується на психосемантиці критичності буденної свідомості студентів, має значення не лише на рівні особистісного розвитку, але й на рівні формування майбутнього інтелектуального потенціалу суспільства в цілому. Розуміння та аналіз цієї теми може привести до розробки ефективних стратегій виховання та освіти, спрямованих на зміцнення критичного мислення серед молоді, що, в свою чергу, сприятиме побудові сильного та стійкого суспільства в епоху постправди.

**Зв'язок роботи з науковою темою кафедри/факультету.** Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної теми науково-дослідної роботи кафедри практичної психології факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Університету Грінченка «Психологічна підтримка ресурсного потенціалу особистості в мінливих умовах суспільного буття» (2021-2026 рр.) (державний реєстраційний номер 0121U112046). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол №2 від 25 грудня 2021 року).

**Мета дослідження** полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди; розробці комплексної навчальної програми з підвищення рівня критичності буденної свідомості, апробуванні та аналізі їх ефективності

### **Завдання дослідження:**

1. Проаналізувати й систематизувати соціально-психологічні особливості епохи постправди;

2. Узагальнити теоретико-методологічні підходи до проблеми критичності мислення буденної свідомості студентів;

3. Емпірично дослідити та узагальнити психосемантичні особливості критичності буденної свідомості студентів;

4. Розробити та апробувати програму формування й розвитку критичного мислення у системі буденної свідомості студентів.

**Об'єкт дослідження** – буденна свідомість людини як соціально-психологічний феномен.

**Предмет дослідження** – психологічні особливості критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди.

**Теоретико-методологічною основою** дисертаційного дослідження стали: дослідження критичного мислення у парадигмі когнітивного підходу (Н. Behroozi, К. Carmichael, К. Ку, С. Magno, О. Soliemanifar та ін.), компетентнісний підхід у вищій освіті (М. Бохан, С. Лісова, Ю. Панфілов, Б. Фурманець, С. Шаров та ін.), психосемантична парадигма вивчення свідомості (О. Дробот, О. Лозова, Н. Савелюк, О. Савченко, М. Тепляков та ін.), положення постправди як гносеологічної позиції (Т Andina, Y. Brahms, A. Condello, S. Fuller, S. Naack, C. Wight та ін.), концепція буденної свідомості (Ю. Борейко, О. Васильченко, М. Дроздова, О. Лозова та ін.), концепції досліджень медіаграмотності (Р. Aufderheide, М. Bulger, Р. Davison, R Hobbs, D. Kamerer, W. Potter та ін.).

#### **Методи дослідження.**

Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано методи теоретичного, емпіричного та математико-статичного дослідження.

*Теоретичні методи* (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та класифікація) для систематизації та науково-теоретичного обґрунтування зібраних даних.

Для побудови й проведення *емпіричного дослідження* застосовано такі методики: асоціативний експеримент, анкети «Медіаграмотність», «Джерела інформації та способи взаємодії з нею», семантичні диференціали «Переконання постправди» та «Оцінка категорій постправди», Тест критичності мислення (L. Starkey, адаптація О. Луценко), методика дослідження особливостей мислення (МДОМ-2), анкета «Медіаграмотність 2».

*Математико-статистична обробка* даних здійснювалась за допомогою: критерію кореляції Спірмена, факторного аналізу, критерію нормального розподілу «Шапиро-Вілка», критерій адекватності вибірки Кайзера-Майера-Олкіна, критерій сферичності Бартлета, точний тест Фішера, критерій Стюдента для незалежних та залежних вибірок. Розрахунки та візуалізація даних відбувались у програмах IBM SPSS Statistics 27, MS Excel, RStudio (мова програмування R) та Visual Studio Code (мова програмування Python).

**Експериментальна база дослідження.** Переважна частина емпіричного дослідження роботи виконувалась на базі Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, вибірка дослідження охоплює 200 осіб від 18 до 23

років. Для забезпечення репрезентативності у вибірку увійшли досліджувані, що є студентами Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Херсонського державного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка та інших університетів України. Участь у формуальному експерименті брало 50 осіб, з яких 25 увійшли до експериментальної групи, а 25 – до контрольної.

**Наукова новизна результатів дослідження.** Полягає у тому, що:

- розроблено структурно-змістову модель критичного мислення, що містить три визначені структурні компоненти: знання, уміння/навички та індивідуальні схильності, що відображає протилежність буденній свідомості;

- уперше апробовано методологічний інструментарій дослідження епохи постправди: семантичні диференціали «Переконання постправди» та «Оцінка відношень між поняттями правда та брехня» для репрезентації індивідуальної буденної свідомості особистості;

- створено програму розвитку критичного мислення студентів на основі авторської структурно-змістової моделі та підтверджено її ефективність у покращенні компонентів критичного мислення: аналізу інформації, здатності до постановки цілей, розпізнаванні зловживань дедуктивним мисленням тощо;

- розкрито провідні чинники у становленні епохи постправди (технологічний, політичний, філософський та інформаційний) та їх негативні наслідки для політичної, освітньої та наукової сфери;

- виявлено кореляційний взаємозв'язок між переконаннями постправди й критичним мисленням студентів.

**Теоретичне значення результатів дисертації.** Полягає у тому, що на основі комплексного дослідження здійснено системне вивчення критичності буденної свідомості, поглиблено та розширено уявлення про змістові складові буденної свідомості у їх взаємозв'язку з критичним мисленням студентів.

**Практичне значення результатів дисертації.** Дослідження полягає у тому, що його результати зможуть використовуватись під час роботи над створенням корекційних програм з метою підвищення критичності мислення у носіїв буденної свідомості, для розробки психодіагностичного інструментарію. Матеріали дослідження можуть бути використані у психопросвітницькій та педагогічній діяльності з метою формування знань та навичок протидії неперевіреним та навмисно викривленим інформації.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення і результати дослідження представлено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень» (м. Київ, 2020, 2023), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Салоніки, Греція, 2024; м. Анкара, Туреччина, 2024).

**Публікації.**

Основні результати дисертації висвітлено у 10 наукових публікаціях, із них 9 – одноосібні, 1 – у співавторстві: 4 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 6 статей (з них 1 у співавторстві), у якій додатково висвітлено

результати дисертації. Наукові результати дисертації повною мірою висвітлено у наукових публікаціях.

**Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:**

1. Коркос Я. О. Концептуальний зміст категорії «свідомість» у зарубіжній психології. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2022. № 1. С. 11-17. ISSN: 2312-3206 (Print), 2663-2764 (Online). DOI: 10.32999/ksu2312-3206/2022-1-2. Веб-посилання на видання: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1253/1209>.

2. Коркос Я. О. Епоха постправди у сучасному світі: витoki та причини. *Наукові перспективи*. 2023. № 4(34), С. 537-554. ISSN: 2708-7530 (Print). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4\(34\)-537-554](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-537-554). Веб-посилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/4414>.

3. Коркос Я. О. Критичне мислення в епоху постправди. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 8(26), С. 196-211. ISSN: 2786-4952 (Online). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-8\(26\)-196-211](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-8(26)-196-211). Веб-посилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/4469>.

4. Коркос Я. О. Медіаграмотність студентів закладів вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2024. Т. 35, № 1. С. 570-577. ISSN: 2786-4952 (Online). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-570-577](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-570-577). Веб-посилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/8635>.

#### **Публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації**

1. Коркос Я. О. Критичність буденної свідомості в епоху постправди. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень* : IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 21 листоп. 2020 р. ISBN: 978-617-7832-67-5. Веб-посилання на видання : [http://kpppo.nau.edu.ua/files/Zbirnik\\_2020.pdf](http://kpppo.nau.edu.ua/files/Zbirnik_2020.pdf).

2. Коркос Я. О. Когнітивні викривлення у свідомості особистості. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень* : міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 8 груд. 2023 р. ISBN: 978-966-397-353-1. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-353-1-1>. Веб-посилання на видання: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/247>.

3. Коркос Я. Змістова конкретизація поняття «критичне мислення». *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XL-ої Міжнар. науково-практ. конф., м. Салоніки, 7 січ. 2024 р. С. 227-231. DOI: <https://doi.org/10.52058/40>. Веб-посилання на видання: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/247>.

4. Коркос Я. Підходи та методи розвитку критичного мислення. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XLI Міжнар. науково-практ. конф., м. Анкара, 7 лют. 2024 р. С. 261-265. DOI: <https://doi.org/10.52058/41>. Веб-посилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-41.pdf>.

5. Лозова О. М., Коркос Я. О. Критичне мислення студентів та переконання, характерні для епохи постправди. *Věda a perspektivy*. 2024. Т. 2, № 32. С. 142-150. ISSN: 2695-1592. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1\(32\)-142-150](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1(32)-142-150). Веб-посилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/8680>.

6. Коркос Я. О. Психосемантичний аналіз категорій постправди у буденній свідомості студентів. *Věda a perspektivy*. 2024. Т. 2, № 33. С. 261-274. ISSN: 2695-1592. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-2\(33\)-261-274](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-2(33)-261-274). Веб-посилання на видання: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/9224>.

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані здобувачем особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

У спільно підготовленій статті із О. М. Лозовою «Критичне мислення студентів та переконання, характерні для епохи постправди», доробок здобувача становить 80% й полягає у виявленні та висвітленні обернено пропорційного взаємозв'язку між переконаннями постправи та критичним мисленням.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 299 найменувань, з яких 164 – іноземною мовою, та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 298 сторінок, основний зміст роботи викладено на 181 сторінці. Робота містить 60 таблиць і 12 рисунків. Основний текст що відповідає вимогам, встановленим освітньо-науковою програмою Університету «Психологія».

**Оцінка мови та стилю дисертації.** Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

**Дотримання здобувачем академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації.** На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на плагіат та їх експертної оцінки, встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачем у тексті дисертації свої наукові праці без посилання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані в анотації дисертації.

**Відповідність змісту дисертації галузі знань та спеціальності.** Зміст дисертації відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія.

## Рішення.

1. Дисертація Коркоса Ярослава Олександровича «Психосемантика критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023.

2. Дисертація Коркоса Ярослава Олександровича та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності.

3. Коркос Ярослав Олександрович на високому рівні оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, набув теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувач вільно володіє матеріалом.

4. Рекомендувати дисертацію Коркоса Ярослав Олександровича на тему «Психосемантика критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди» до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження Я. О. Коркосу ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

## Головуюча:

кандидат психологічних наук,  
доцент кафедри практичної  
психології Факультету  
психології, соціальної роботи та  
спеціальної освіти Київського  
столичного університету імені  
Бориса Грінченка.

Тетяна КЛБАЙС

